

Nytt liv i mistet funksjon

Tryvannstårnet - Petrine Lande Koteng 2024

Diploma 2024, Petrine Lande Koteng
Det Kongelige Akademi
Institutt: Bosætning, Økologi og Tektonik
Veiledere: Anne Beim og Nathan Romero Muelas

Innhold

Problemstilling	s. 4
Tryvannstårnets tidslinje	s. 8
Tårn og mennesker	s. 10
Oslomarka	s. 12
Tryvannstårnet som- kulturminnet	s. 15
kobling til markakulturen	s. 16
funksjoner gjennom tiden	s. 18
Oppgaven	s. 25
Avleveringsformat	s. 26
Metode	s. 27
Kilder og bildereferanser	s. 28

Problemstilling

Tryvannstårnet et viktig kulturminne for Oslo, med sin bemerkelige plassering og tydelig fremtoning for hovenstaden og fra mange områder er det blitt et monument. Dermed et symbol borgere er stolte av. Tårnet er opprinnelig et utsiktstårn og kringkasningstårn som nå har mistet sin funksjon, som resultat av den teknologiske utviklingen. Dermed har Tryvannstårnet blitt bygget ut av sin funksjon. Derfor har det nå behov for transformasjon for nye funksjoner, slik at bygningen skal kunne forvaltes og kulturminnet kan bevares.

Etter Tryvannstårnet har stått tomt siden 2017 har Oslo kommune åpnet opp for spørsmålet om hva de skal med tårnet, hvor riving var nevnt. På grunn av det store kulturminnet det er, er det blitt verneverdig og kommunen har bestemt seg for å selge, for at det skal være mulig å forvaltes. På den måten kan det åpnes opp, og gi nye muligheter for tårnet, slik at det igjen blir tilgjengelig for befolkningen som det gjennom hele sin historie har vært.

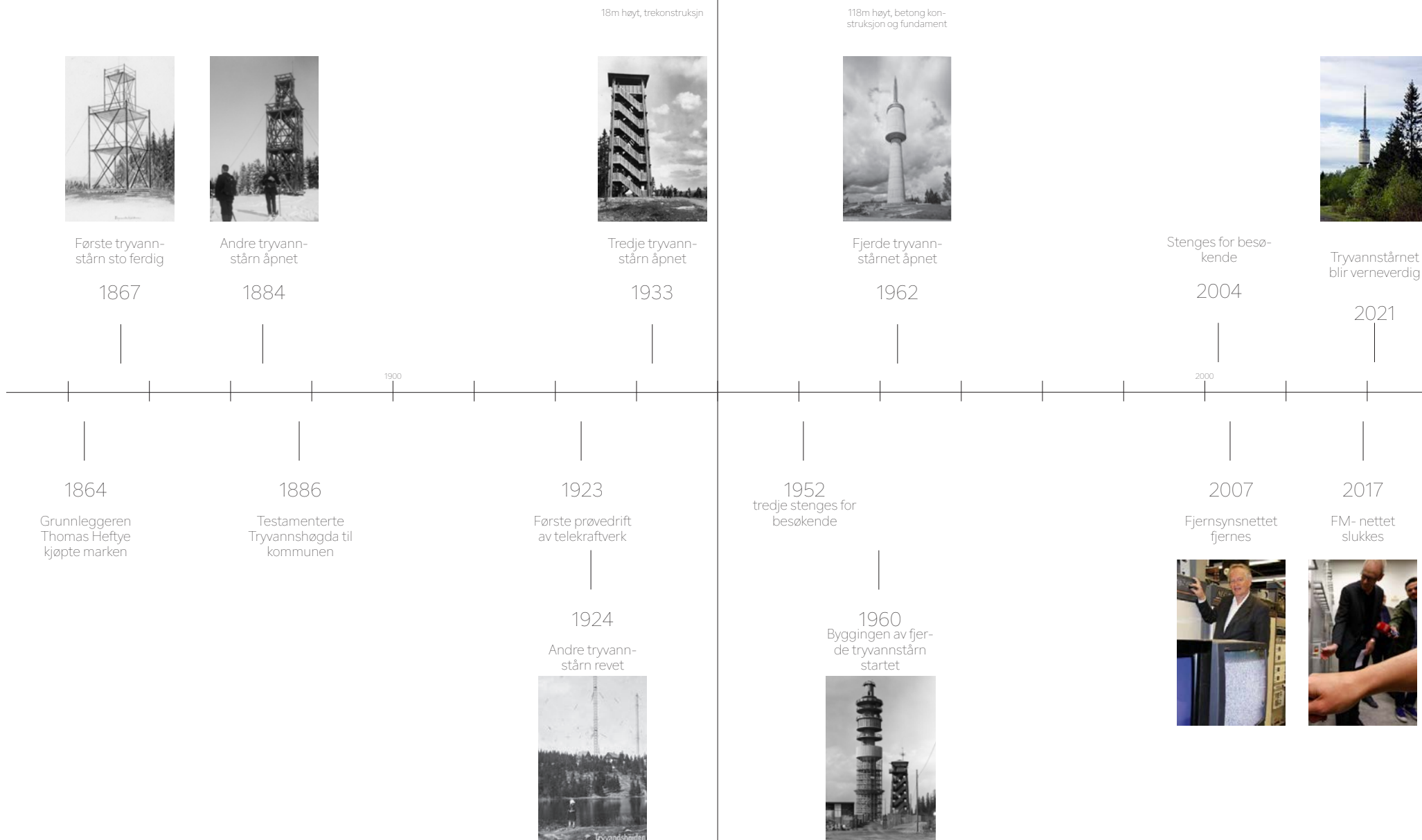

På hvilken måte kan vi skape mulighet for å åpne Tryvannstårnet igjen til befolkningen og gjenopprette den grunnleggende hensikten som var å frembringe et turmål for å videreføre glede av å komme seg ut i marka?

Dette prosjektet skaper nytt liv for kulturminnet Tryvannstårnet, dermed gi mulighet for besøkende å oppleve den utrolige usikten tårnet har, sammen med et opplevelses og kultursenter hvor historien til Tryvannstårnet blir formidlet. En unik opplevelse tilføyes til Oslo, som ingen andre steder kan tilby.

Tryvannstårnets tidslinje

Tårn og mennesker

I tusenvis av år har vi mennesker blitt tiltrukket høyder, vi har besteget fjell, inntatt tretopper og bygget tårn. Ved å komme opp i høyden i tårn får man følelsen av å flørte med fare. Det er nesten som om det ligger rotfestet i oss mennesker å aktivere frykter og føle på adrenalinet, ved f.eks. å oppsøke høyder. Når vi trekkes til høyder er det fordi vi leter etter kontraster i vår hverdag (1), ifølge forsker Mathias Clasen.: "Ved å klatre opp i tårn og broer kan folk få den prikkende følelsen av å flørte med fare". Historisk har vi og hatt et behov for å komme opp i høyden for å se langt og ha overblikk, for å holde øye med fiender og andre farer.

I tillegg til at tårn og høyder er fasinereende og har en tiltrekking for oss mennesker, er det flere nødvendige funksjoner tårn har hatt gjennom tiden. Tårn som har blitt bygget har blitt brukt som signaltårn, branntårn, fyrtårn, jakttårn osv., men også funksjoner for å tilfredstille mennesker, som utsiktstårn. I senere tid er det flere tårn som har blitt bygget ut av sin funksjon og dermed fått nye, for av vi mennesker skal kunne utnytte de gode egenskapene og fortsette å utforske og utfordre den fasinasjonen vi har.

Det første Tryvannstårnet, i rekken av fire tårn ble skapt av grunnleggeren Thomas Heftye. Han var en rik forretningsmann med stort samfunnsengasjement, som da eide Tryvannshøgda (2). Med sitt engasjement bygget Heftye Tryvannstårnet for å skape et passende turmål i marka for å gi Oslo boere og befolkningen et turmål for å komme seg ut og oppleve den gleden han hadde til friluftsliv. Han mente et tårn var et passende turmål å plassere på Tryvannshøgda, og som han selv sa (3):

"Et tårn. Det er det eldste trikset i boka: Vil du ha besøkende – bygg et tårn. Folk elsker tårn, og vil komme seg på toppen for å nyte utsikten, eller bare fordi det er der!"

Tyholdtårnet, 1985, Trondheim, Norge
Fungere idag som fjernsyn og dab- sendere med restaurant på toppen 120m. (figur 4)

Vadehavstårnet, Danmark
Utsiktstårn, panoramisk utsikt til historisk kulturlandskap i nationalpark Vadehavet. (figur 7)

Olymiaturn, 1968 München, Tyskland
Dagens funksjoner er utstilling, restaurant og kringkastingstårn. 291m. (figur 5)

Skovtårnet, Gisselgård skov, Danmark
Utsiktstårn, med 45 meter høy utsikt over Skjælland. (figur 8)

Kulturårnet, 1937, København, Danmark
Gammelt manøverhus som nu er en kulturinstitusjon med mulighet for events for restaurant og matopplevelses arrangementer (figur 6)

Læse tårn, Danmark
Udsiktstårn, besøg sammen med historiefortælling. Læseboerne er stolte og udtrykker glede for tårnet i byen. (figur 9)

Oslomarka

Oslo er en hovedstad omringet av natur med fjorder, skog og fjell med en unik utsikt over det Norske landskap. Fra alle bydeler er det relativt kort vei. I tillegg er det lett tilgjengelig og demed blitt en del av byen, rett utenfor stuedøren. Oslomarka ligger som en stor sirkel rundt byen og er fellesbetegnelsen på de sammenhengende områdene med skog og utmark og omfavner ti områder. (4) Tryvannstårnet ligger i nordmarka som er den mest populære for Osloboere.

Helt siden 1800- tallet har Oslomarka blitt tatt i bruk som friluftslivområde. Det er derfor blitt godt integrert som en del av kulturen i Oslo. Med nærhet til alt fra skog, skiløyper, alpintbakker og fjorden er naturen en del av byen. Vi vokser opp med naturopplevelser og friluftliv og dermed føles markakulturen som en del av oss.

Idag er Oslomarka eid privat av Løvenskiold og Oslo kommune. Årsaken til dette er fattige konger med gjeld som demed måtte selge marken. Takket være Heftye som testamerte Tryvannshøgda til Oslo kommune, har de i ettetid kjøpt mer skog og mark, og eier idag 10% av hele Oslomarka som da var en av Norges største skogeiere (2).

Tryvannstårnet- kulturminnet

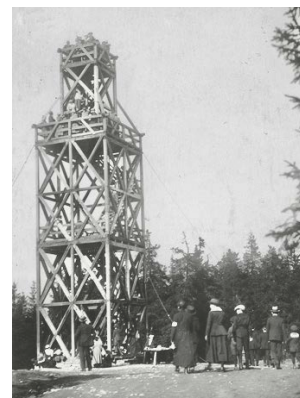
Tryvannstårnet er et 118m høyt landemerke i Oslo. Med sin plassering på toppen av Tryvannshøgda og sin 157 års eksistens, er tårnet blitt et monument. 529moh. og et utsiksgalleri plassert 60m opp i tårnet med 360 graders panorama, har dagens tårn en utrolig utsikt. Her kan man blandt annet se helt til Gaustadtoppen og Sverige, og med dette er Tryvannstårnet naturligvis et synlig monument fra andre posisjoner i Oslo by og andre områder. Det kan ses fra lang avstand både i dagslys, men også med sin opplysning i tårnet er det godt synlig i mørket. Dermed blitt et flott symbol for Oslo by. Tryvannstårnet er et symbol som har koblet befolkningen sammen med naturen og et symbol som også knyttet Norge sammen gjennom radio og fjernsyn. (5)

Reisen hvor Tryvannstårnet gikk fra turistmål til et kringkasninstårn var ikke helt tilfeldig. Grunnen til at tryvannhøyden, der tårnet er plassert, ble et teleteknisk sentrum i Norge var fordi sønnen til Heftye, altså Thomas Heftye jr. var sjefen i Telegrafverket på den tiden. På grunn av den tilkoblingen han hadde til Tryvann i følge med sin far, og dermed sin forkjærlighet til friluftsliv, var det ikke tilfeldig at det ble Tryvann som hovedbase for telekraftverket.

Tryvannstårnets kobling til markakulturen

Historien til dagens Tryvannstårn som er det fjerde i rekken, grunner til nordmenn sin trang for å oppleve og komme seg ut i naturen. I sammenheng med inustiraliseringen i Norge ble det et mål å få innbyggerne ut i naturen, for helbredning og fysisk utvikling. Dermed ble det på 60-tallet dannet idrettslag og turistforeningen ble etablert for å hjelpe folk opp og ut, som idag er en kulturverdi vi nordmenn er stolt av. Samtidig ble det første Tryvannstårnet oppført. Det ble oppført av Thomas Heftye, som var en av de som stiftet turistforeningen i 1868, han var en av daværende Christianias rikeste menn. Han hadde en særlig interesse i friluftsliv og ville dele godene og sin forkjærlighet for friluftsliv. Takket være Heftye ble Tryvannshøgda kommunalt gods, som førte til en interesse i kommunen for å eie mere mark. Marka kulturen som i storbyen Oslo er preget av, ble et felleseie. Derfor ville Heftye gi befolkningen gleden av å komme seg ut i marka og sørget for det han mente var et passende turmål, et tårn.(3)

Tryvannstårnet har dermed blitt stående som et kulturminne med en vitkig rolle i historien om Oslo by sin sterke relasjon med Oslomarka. Med den enkle koblingen naturen har til Oslo, har de siste århundre har Oslomarka blitt en stor del av vår kultur. Oslo er en hovedstad med en nær relasjon til naturen, hvor det er enkelt som Oslo beboer å reise til.

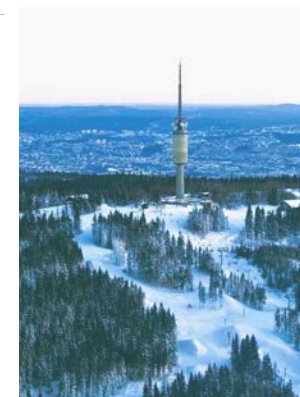
Det andre tryvannstårn 1884. Figur 11

Holmenkolbanen som idag er t-bane linje opp til Frognerseieren på Tryvannshøgda Figur 14

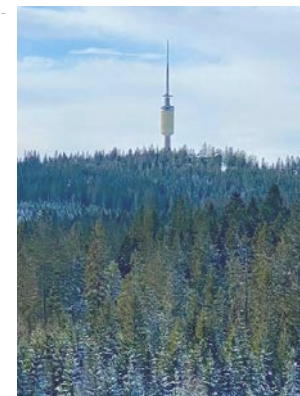
Det tredje Tryvannstårn, 1934. Figur 12

Tårnets plassering på toppen av Oslos skianlegg, Tryvann, 2019 Figur 15

Det fjerde Tryvannstårn, 1962. Figur 13

Tårnets plassering midt på Tryvannshøgda omringet av skog og mark, 2022 Figur 16

Tryvannstårnets funksjoner gjennom tiden

Tryvannstårnet er et teknologisk kulturminne. Tryvannstårnet har hatt flere fremtoninger gjennom sin tid, utsiktstårn, branntårn og kringkastingstårn. Funksjonene har utviklet seg med tiden, i 157 år og frem til idag, hvor tårnet har mistet sin funksjon og står tomt.

De første Tryvannstårnene ble bygget for å være tumål og utsiktspunkt, i tillegg ble de til tider brukt av brannvaktene, i tørre perioder for å følge med i faren for skogbrann. Rett før det tredje Tryvannstårnet ble bygget ble det plassert en sender nær tårnet som sendte det første radioprogrammet i Norden (6). Utover på 20-tallet kom mellombølgesendere i byen, som ikke lenger da trengte å ligge på fjelltopper. På 50-tallet kom en ny tid for kringkasting, FM-båndet. Ikke minst var fjernsynet på vei. FM og fjernsynet skapte en behov for nye sendere, hvor opptil 50 høyliggende hovedsendere ble bygd rundt om i landet.

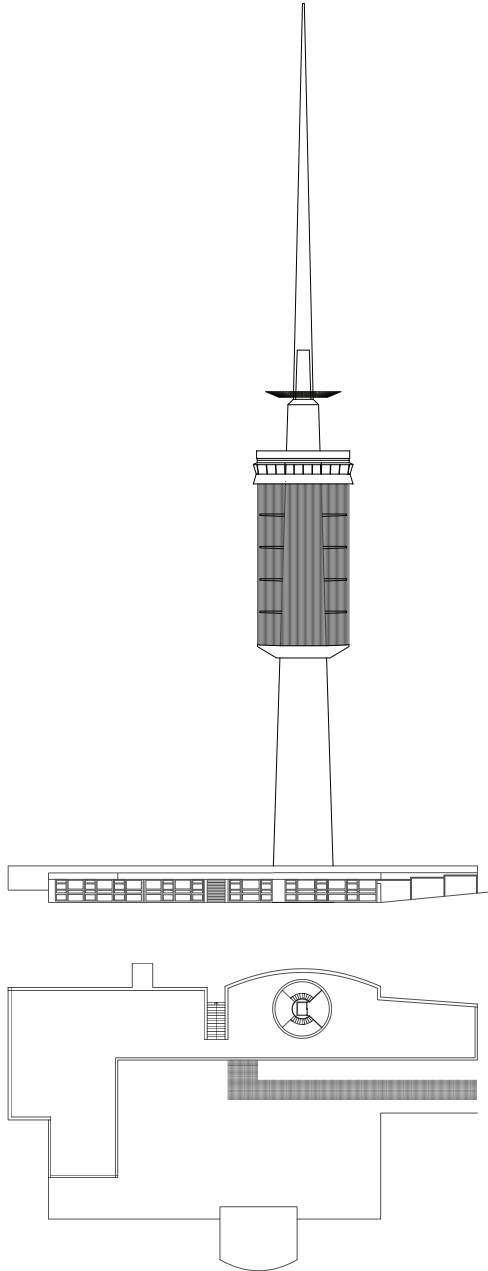
Figur 17

1970, Figur 18

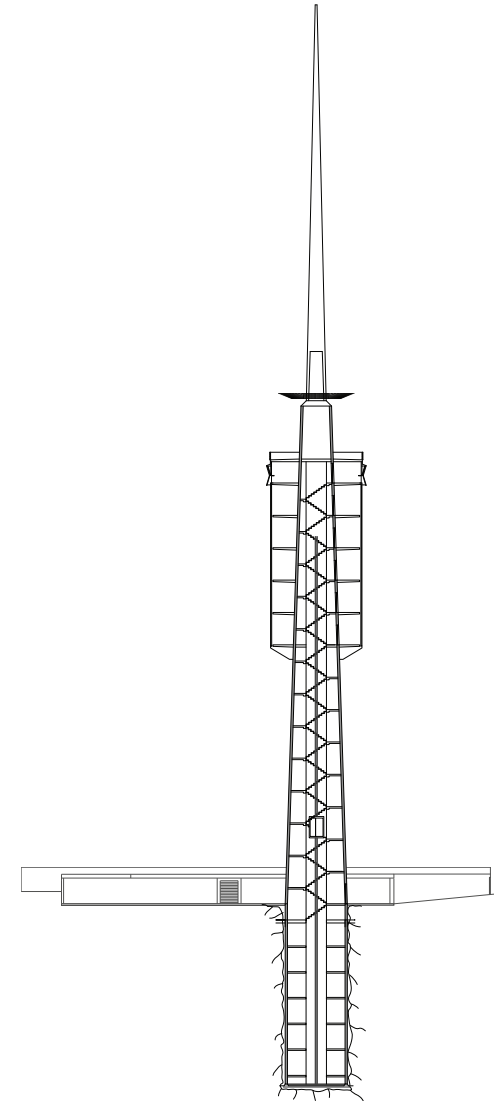
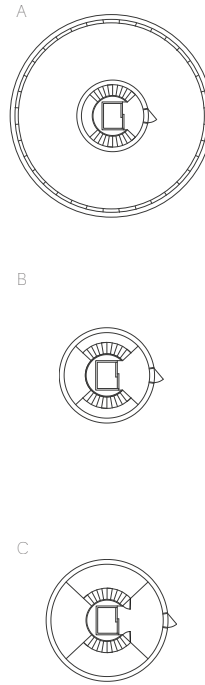
Dermed ble det fjerde som er dagens Tryvannstårn bygget. Det besto av seks etasjer under bakken som et solid fundament til den høye betong søylen. Rundt søylen var det seks etasjer hvor det var det plassert signaler for FM og fjernsyn, og hvor den øverste var publikumsgalleri til besøkende for den utrolig utsikten. Dette skulle sikre tårnets rolle som felleseie og turmål for publikum.

Den teknologiske utvikling har ført til at Tryvannstårnet ikke er i drift den dag idag. Da dagens Tryvannstårn ble bygget i 1962 for å sende kringkastingssignaler videre til radio og fjernsynsformere rundt om i Norge (6). Etter fjernsynsnettet ble fjernet, FM nettet ble slukket og utsikten ble stengt, som hadde trukket millioner av besøkende står nå Tryvannstårnet uten funksjon. Derfor reises spørsmålet rundt hva som skal skje med tårnet. Uten funksjon og besøkende, hva skal Oslo kommune gjøre med det? Riving har vært nevnt, men grunnet i at det er en viktig del av norsk kulturarv ble tårnet verneverdig i 2021. Hvordan kan vi skape en optimal forvaltning av kulturminnet Tryvannstårnet, et bygg som har blitt bygd ut av sin funksjon.

Oppstalt av tårnet og
plan av grundbygningen
1:1000

Snitt av tårn- kjernen
1:500

Snitt av tårn- kjernen
med grundbygningen
1:1000

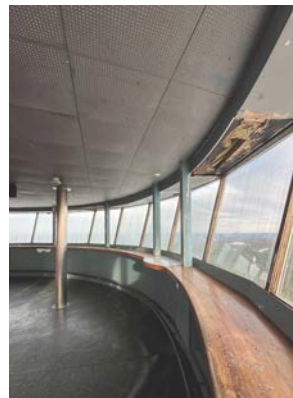
Utsikt mot sør. Figur 18

Utsikt mot sør- øst Figur 18

Utsikt mot øst. Figur 18

Smal bordplate rundt hele plasser under vinduene

Utsiktsgalleriet øverst, med 360 graders utsikt rundt kjernen

Detalje bordplate og fotstøtte langs gulvet

Detalje stolpe på bordplate ved vindu

Egne foto

Utsktsbås med kart

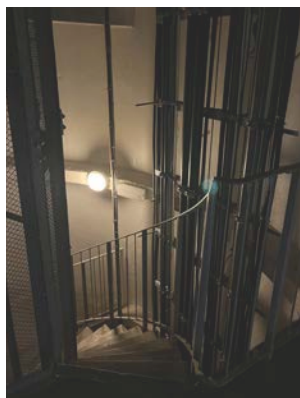
Øvre del av tårnet der de gamle antennene var plassert

Betongkjernen med trapp og heis plassert i midten

Egne foto

Oppgaven

For å kunne utnytte den takknemligheten med Oslo sin tilkobling til naturen, gjenåpnes Tryvannstårnet igjen for besøkende. Som den opprinnelige funksjonen som utsikspunkt, vil Tryvannstårnet være et passende turmål og oppmuntre til å komme seg ut i marka. Samtidig som at tårnet åpner opp for besøkende til å nyte den fine utsikten, vil turen gi mulighet for å oppleve og lære om historien bak Tryvannstårnet.

Å ta turen til Tryvannstårnet vil gi særegne kultur og natur opplevelser. Ønsket med tårnet, er med å bevege seg opp og rundt vil det formidle sin historie. Fra grunnen til at det første tårnet ble bygget, hvorfor det har vært med på å skape den store markakulturen, hvordan det gjennom tiden har hatt ulike funksjoner som utsiktstårn, branntårn og kringkasningstårn, til det har blitt et verneverdig kulturminne og et monument for Oslo.

Samtidig som prosjektet vil gi plass til nye og gamle funksjoner, og behov for renovering, vil tårnet bevare mest mulig av det originale. Opplevelsen av Tryvannstårnet skal gi en følelse at du går inn tilbake i tiden til tårnet, hvordan det fungerte som kringkastningstårn, sammen med utsillinger som viser fortellingen om Tryvannstarene.

Når du kommer til toppen av tårnet, kommer du ut til utsiktsgalleriet, som og er rom med flere muligheter. Der vil det ligge en kafe gir muligheten for å nyte utsikten, etter en tur i marka eller kun for å oppleve tårnet. Ut over kvelden åpner det opp for bar, slik at det og er mulighet for å nyte kveldsutsikten over en lysende Oslo by. Disse funksjonene gjør at Tryvannstårnet er et rimelig sted som blir tilgjengelig for allmennheten, og ikke dyrt som avgrensner det for de få. Utsiktsgalleriet kan også brukes til arrangementer og eventer. Et flott sted for å vise Oslo fra en av sine beste vinkler.

Det nye livet til Tryvannstårnet vil trekke besøkende med sin unike opplevelse. En utflikt hit, enten om det er etter en skitur i marka, gåtur, en dag i skibakken, en arbeidsdag, eller som en destinasjon for deg selv, får du nyte en fantastisk del av Oslo på en helt ny måte du ikke finner noen andre steder.

Avleveringsformat

Tegninger :

Plan

Snitt

Oppstalt

1: 500/200

Detaljetegninger:

1:50

Kart:

1:250 000

Visualiseringer

Detaljeutsnitt

Metode

Prosjektet tar tak i å løse en fremtid for Tryvannstårnet. Finne muligheter til å plassere nye funksjoner for gjør det til et attraktivt turmål. Sammen med nye funksjoner ligger fokuset på å bevare mest mulig av det originale. Målet med å bevare er for å få størst mulig opplevelse av tårnets historie, men renovere for å muliggjøre åpning av tårnet og fremheve de gode arkitektoniske kvalitetene tårnet har. Prosjektet vil fremheve de spennende og interessante delene av tårnet som ikke er vist før, som etasjene øvert i tårnet hvor antennene og signalsenderne var plassert. Det gripes ved å undersøke de rumlige kvalitetene og lyskontrastene mellom den mørke betongkjernen med de lyse mellometasjene.

Bildereferanser

Forside: 2015, Oslobyleksikon.no. Foto: GAD

Figur 1: 1962, Digitalt Museum, Foto: Knudsens Fotosenter

Figur 2: 1962, Foto: Bjørn Fjørtoft

Figur 3: 2014: Digitalt Museum, Foto: Knudsens Fotosenter

Figur 4: 2016, Foto: Glen Musik

Figur 5: 2013, Foto: Ukjent

Figur 6: 2019, Kulturtaarnet, Foto: Jeppe Bjørn

Figur 7: 2023, Byggeri og arkitektur

Figur 8: Foto: EFFEKT arkitekter

Figur 9: Foto: Læsø Turistbureau

Figur 10: 1962, Nasjonalmuseet, Foto: Bjørn Winsnes

Figur 11: 1884, Digitalt Museum, Foto: Ukjent

Figur 12: 1934, Digitalt Museum, Foto: Mittet & co A.S.

Figur 13: 1962, Digitalt Museum, Foto: Knudsens Fotosenter

Figur 14: 1935, Digitalt Museum, Foto: Wilse, Anders Beer

Figur 15: 2019, Foto: Oslovinter

Figur 16: Foto: turvenninnene

Figur 17: Nrk.no, Foto: Bildearkivet nrk

Figur 18: 1965, Digitalt Museum, Foto: Henrik Ørsted

Kilder

1. <https://www.dagsavisen.no/debatt/2018/11/29/nar-det-tarner-seg-opp/>
2. <https://www.aktivioslo.no/artikkel/nordmarkagodset/>
3. <https://digitaltmuseum.no/021188255254/tryvannstarnets-mange-liv>
4. <https://ut.no/utforsker/omrade/1223/oslomarka/turforslag>
5. <https://www.skiforeningen.no/utimarka/omrader/nordmarka-syd/steder/tryvannstarnet/>
6. <https://no.wikipedia.org/wiki/Tryvannstårnet>

